

Мулоқот психологияси

Мулоқот ҳақида умумий тушунча.

Мулоқот психологиясини психологиянинг бошқа тармоқлари билан боғлиқлиги.

Миллий истиқлол ғояси орқали мулоқотнинг шаклланиши.

Мулоқот психологиясининг мақсади ва вазифалари.

Мулоқот ижтимоий психологик воқелик сифатида.

- Мулоқот икки ва ундан ортиқ кишилар ўртасида билиш ёки баҳолаш тарзидаги ахборот алмашишда намоён бўлувчи ўзаро таъсирдир.

МУЛОҚОТ

КОММУНИКАТИВ ТОМОНИ

ВЕРБАЛ

НОВЕРБАЛ

ПАРАЛИНГИВИСТИК

ИНТЕРАКТИВ ТОМОНИ

ИЖТИМОЙ РОЛ

ИЖТИМОЙ НОРМА

АВТОРИТЕТ

ИЖТИМОЙ САНКЦИЯ

ПЕРЦЕПТИВ ТОМОНИ

ИДЕНТИФИКАЦИЯ

СТЕРЕОТИПИЗАЦИЯ

РЕФЛЕКЦИЯ

- Мулоқотнинг яна бир жиҳати муносабатга киришувчиларнинг ўзаро биргаликдаги ҳаракати - нутқ жараёнида фақат сўзлар билан эмас, балки ҳаракатлар билан ҳам айирбошладан иборат. Масалан, муносабатга киришар эканмиз, у бизни қониқтирса имо-ишора билан мулоқотда бўламиз.

- Бир-бирини идрок қилишда қуйидаги механизмлар ғоят муҳимдир:
 - а) идентификация;
 - б) рефлексия;
 - в) каузал атрибуция;
 - г) стереотипизация

- Рефлексия — (лотинча акс эттириш) - ўз фикр ва кечинмаларини таҳлил қилиш ва мулоҳаза юритиш, яъни мулоқотга киришувчининг суҳбатдош уни қандай идрок этаётганлигини англаш. Кишини киши томонидан идрок қилишини иккиланган ойнадаги акс эттиришга ўхшатиш мумкин. Одам бошқа кишини акс эттирар экан, шу билан бирга ўзини ҳам акс эттиради, агар киши ўзи мулоқотга киришадиган кишилар ҳақида тўлиқ, илмий асосланган ахборотларга эга бўлса, улар билан беҳато аниқликда ўзаро таъсир ўрнатиши мумкин. Бироқ субъект ҳамма вақт бундай аниқ маълумотга эга эмас

- Стереотипизация — грекча ўзгаришсиз, такрорланиш деган маънони билдиради. Стереотипга мос маълум ёки тахминан маълум бўлган воқеаларни тиклаш, нисбат бериш йўли билан хулқ нормаларини таснифлаш ва уларнинг сабабларини изохлаш демакдир. Баъзан муомала жараёнида нотўғри стереотип вужудга келади. Масалан, А.А.Бодалев томонидан ўтказилган суҳбатга кўра, кишининг ташқи қиёфаси ва унинг характери ҳақидаги стереотип тасаввурлар оммавийлашиб кетганлиги тасдиқланди. Сўралган 72 кишининг 9 таси юзи квадрат кўринишга эга бўлганлар кучли, иродали, 17 киши пешонаси катта киши ақлли, 3 киши сочи тикка кишилар енгилмас, бўйсунмас ҳарактерга эга. 5 киши бўйи ўртачадан паст кишилар бошқалар устидан ҳукмронлик қилишга, буйруқ беришга интилувчи кишилар, 5 киши чиройли кишилар ё аҳмоқ ёки ўзини сеувчи кишилар бўлади деб таъкидланган.

- Биз бўлажак мутахассисларда қуйидаги муомала хусусиятларини шакллантиришимиз зарур:
- — муомала маданиятининг назарий асосларини;
- — шахслараро муносабатлар қонуниятларини;
- — педагогик мулоқотнинг қонуниятларини;
- — оилада, гуруҳ ва жамоаларда мулоқотга қўйиладиган асосий талаблар ҳақида тасаввурга эга бўлиши керак;
- — шахсда мулоқот шаклланишини ўрганиш;
- — муомала маданиятини барча гуруҳ ва жамоаларда шакллантириш;
- — шахслараро муносабатларда мулоқотнинг аҳамиятини кузатиш;
- — мулоқот сирларини билиши ва қўллай олишни;
- — гуруҳларда мулоқотни шакллантириш методикаларини ўтказиш;
- — оилада мулоқот маданияти, мулоқот сирларидан боҳабар бўлиш;
- — мулоқот маданиятини шакллантириш мақсадида психологик маслаҳатлар ташкил тиш юзасидан кўникмалар ҳосил қилиш.

- Тил ёрдамида мулоқотга киришиш туфайли борлиқнинг алоҳида бир кишининг миёсидаги инъикоси бошқа одамларнинг миёсида акс этаётгани билан доимий равишда тўлдирилиб туради - ўй-фикрларини айирбошлаш, ахборот бериш рўй беради. Демак, тил билан мулоқот ўзвий боғлиқ ҳолда ривожланиб боради.

- Диалогик нутққа нисбатан монологик нутқ кечроқ шаклланади. Мактабда ўқувчиларда монологик нутқни ривожлантиришга алоҳида эътибор беришлари керак. Икки ёки ундан ортиқ кишилар ўртасидаги нутқ диалог дейилади. Диалогик нутқда баён қилинаётган фикр кўп жиҳатдан ундан олдинги фикрга боғлиқ бўлади. Диалогик нутқда суҳбатдошларга маълум бўлган айрим сўзлар тушириб қолдирилади. Шунинг учун ёзиб олинган диалог бошқаларга унчалик тушунарли бўлмаслиги мумкин. Диалогик нутқда ҳар хил турдаги шаблонлар, яъни одатланиб қолган сўз бирикмаси кўп учрайди (қойил, марҳамат қилиб айтингчи).

- Нутқ ўзининг физиологик негизига кўра, эшитиш ва ҳаракат анализаторлари фаолиятини бажаради. Мия қобиғида ташқи олам томонидан бўладиган турли хил қўзғатувчилар билан сўзларнинг талаффуз қилинишини бошқариб турадиган товуш пайчалари, хиқилдоқ, тил ва бошқа аъзолар ҳаракати ўртасидаги муваққат боғланишлар ўрнатилади. Нутқ иккинчи сигналлар тизими негизида амал қилади.